

“Bulgaren doen hun uiterste best”

(dinsdag, 25 april 2006) - - Laatst Gewijzigd (dinsdag, 25 april 2006)

Els de Groen was jarenlang bekend als schrijfster. Met romans als Thuisvlucht en De bruidskogel schetste ze de wereld van de Balkan, in het bijzonder de Roma. Sinds mei 2004 zit ze in het Europees Parlement en zet ze als politicus haar strijd voor die bevolkinggroep voort. Een volgend boek is in de maak, maar het hectische bestaan in de Europese politiek vergt zijn tol. BB-redacteur Jan Buruma sprak met Els de Groen toen ze tijdens het kerstreces thuis in Nederland even op adem kwam.

Wat vindt u van het beleid van de Bulgaarse regering wat betreft het komende lidmaatschap van de Europese Unie?

Eerst en vooral doen ze ongelooflijk hun best om op 1 januari 2007 klaar te zijn. Het rapport van Olli Rehn van oktober 2005 sprak immers duidelijke taal – jullie zijn op de goede weg, maar er is nog heel veel werk te doen in de laatste fase. Ik denk dat de Bulgaren niet met alles op tijd klaar kunnen zijn, maar het gaat er vooral om dat ze hun goede wil tonen.

Geoffrey van Orden, de rapporteur van het Europees Parlement voor Bulgarije, is aanmerkelijk optimistischer dan Rehn. Kijken Van Orden en Rehn elk op hun eigen wijze naar het Balkanland?

Ik vind dat Van Orden best kritischer mag zijn. Ik denk soms dat hij in Sofia vooral datgene vertelt wat de Bulgaren graag willen horen. Hij zou veel beter met de vuist op tafel kunnen slaan en Sofia adviseren hoe ze de resterende problemen, vooral corruptie en misdaad, kunnen aanpakken. Ik stoor mij vooral aan Van Ordens opmerkingen richting Roma. Zijn centrale boodschap lijkt te zijn: aanpassen, met als belangrijk thema gezinsplanning. Dat lijkt redelijk, maar is koren op de molen van Ataka1 en is bovendien erg eenzijdig gericht.

Ataka boekte in juni 2005 een onverwacht grote verkiezingsoverwinning, maar lijkt in fracties uiteen te vallen. Siderov komt alleen nog in het nieuws met opvallende oneliners. Hoe moeten we Ataka en Siderov inschatten?

Je moet ze niet onderschatten. In feite gaat het niet zozeer om Ataka en Siderov zelf. Ze zijn uitingen van dieperliggende sociale problemen. Daarbij kun je twee kanten onderscheiden. Enerzijds is Ataka de stem van het volk. Siderov heeft onder meer gesproken over de mislukte privatisering; volgens hem is dat gewoon een ruwe vorm van kapitalisme. Op zichzelf heeft hij daar gelijk in – een kleine groep, voornamelijk afkomstig uit de voormalige nomenklatoera, heeft zich schaamteloos verrijkt en de gewone bevolking heeft het nog steeds moeilijk. Siderov is dus met die uitspraken een populist. En dat soort mensen moet je altijd in de gaten houden. Indirect werkt het door in de onderhandelingen met Brussel. Het huidige kabinet wil graag alle energie richting EU. Maar als ze dat al te openlijk doen, is dat koren op de molen van Ataka. Daarmee loop je het gevaar van een averechtse reactie.

De andere kant zijn de financiën en de mensen achter Ataka. Siderov had zijn succes nooit kunnen bereiken zonder machtige geldschietters. Hij had als journalist en schrijver bijvoorbeeld nooit zelf het tv-station Skat kunnen bekostigen. De mensen achter Ataka hebben belang bij een sociaal instabiel Bulgarije. Het is voor hen een middel om hun macht en belangen te behouden. Het is jammer dat Siderov niet inziet dat hij weinig meer is dan een instrument.

U noemt Siderov een populist. Hij wordt door velen gezien als een fascist. Wat is hij eigenlijk?

Hij is populist in zoverre dat hij handig gebruik maakt van oneliners om zijn politieke boodschap uit dragen. Maar daaronder zit een rasechte fascist. Hij behoort tot de zogenaamde holocaust-ontkenners. Het Bulgaarse Helsinki Comité heeft, in samenwerking met andere mensenrechtenorganisaties in Bulgarije, een gerechtelijke procedure aangespannen tegen Siderov vanwege zijn antisemitische en discriminerende opmerkingen.

Tekenend voor de manier van handelen van Ataka is de manier waarop ik eens verbaal ben aangevallen door Dimităr Stojanov, de Ataka-toehoorder in het Europees Parlement (EP). Dat was naar aanleiding van een artikel in de partijkrant van Ataka, waarin ik iets zei over Siderovs fascisme. Stojanov liep, in strijd met alle protocollaire regels in het EP, dwars door de zaal naar me toe en viel tegen me uit. Hij is later schriftelijk van replek gediend door de voorzitter van het EP, die Stojanov wees op de gedragsregels die in het EP gebruikelijk zijn.

Bulgarije was in de jaren negentig berucht om corruptie. Toch hebben de kabinetten Kostov (1997-2001) en Saksokoburggotski (2001-2005) hard gewerkt om dit te veranderen en Bulgarije in het Westen te integreren. Hoe zit het anno 2005 met de corruptie?

Die is er nog steeds en zal ook niet snel verdwijnen. Maar het probleem is niet uniek voor Bulgarije; in alle landen komt corruptie voor. Ook Nederland is er niet vrij van, al is het hier minder duidelijk zichtbaar. En, hand in eigen boezem, ook het Europees Parlement en de Europese instituties zijn bepaald niet vrij van corruptie. Ik ben er de afgelopen anderhalf diverse keren tegenaan gelopen als het om Roma-projecten in Bulgarije gaat.

Hebt u daar voorbeelden van?

Ik zal er twee geven. Er was een groot project in de bouw, dat veel banen zou moeten opleveren. Daar waren diverse Roma-organisaties bij betrokken, zoals ‘Znание’ in Sofia, ‘Romi Mednikari’ in Sjoemen en ‘Hope for the Roma’ in Stara Zagora. Dat project heeft weliswaar tijdelijke banen opgeleverd, maar geen

enkele vaste. Er was ongeveer 200.000 euro beschikbaar. Daarvan kregen de Roma-organisaties iets meer dan 4.000 euro, de rest ging naar diverse EU-organisaties. Een groot deel daarvan werd geboekt onder posten als ‘overhead’ en ‘overig’.

Een ander voorbeeld is de bouw van een school in Kjoestendil. Onderwijs voor Roma is belangrijk, want daarmee kunnen ze bouwen aan hun toekomst. In het eindrapport van EU werd vermeld dat het project een groot succes was, want het aantal Roma-kinderen op school was gestegen met 100%. De EU-bureaucraten vermeldden echter niet dat er vóór het project er één Roma-kind op die school zat en na het project waren dat er dus twee.

Is er dan geen controle op de besteding van Brusselse gelden aan projecten in Bulgarije?

Op papier wel, maar in de praktijk stelt die weinig voor. Bezoeken van de Europese ambtenaren duren meestal maar twee of drie dagen, boordevol afspraken, persconferenties en meer officiële toestanden. Op die manier krijg je nauwelijks een beeld van wat er zich werkelijk in een land afspeelt. Een publiek geheim is bijvoorbeeld dat er nep-NGO’s zijn. Door hun toedoen komt veel EU-geld niet bij de Roma terecht. En dan krijg je zo’n vicieuze cirkel. Er zijn de afgelopen jaren miljoenen euro’s in Bulgarije gestoken, maar de situatie van Roma is nauwelijks verbeterd. Hoe kan dat? Er zijn mensen die zeggen: dan moet het wel aan de Roma zelf liggen.

Welke rol spelen volgens u de Roma op de Balkan?

Met 12 tot 15 miljoen – de schattingen lopen uiteen, omdat er geen precieze gegevens zijn – zijn ze een belangrijke minderheid in Europa. Als je werkelijk een vrij en democratisch Europa voorstaat, kun je je het niet permitteren om zo’n groep in armoede achter te laten. Dan leg je een voedingsbodem voor sociale onrust. Maar ik ben ervan overtuigd dat er machtige groepen in Europa zijn die daar belang bij hebben.

En u bent een roepende in de Brusselse woestijn?

Zo erg is het gelukkig niet. Mijn collega’s vonden me in het begin een gek mens, dat lastige vragen stelde. Ik probeerde ze onder meer met grappen op mijn hand te krijgen. Humor kan sowieso geen kwaad tijdens de lange en soms erg saaie EP-vergaderingen. Zo wilde ik eens schriftelijke moties indienen om Roma-projecten te steunen. Vlak voor de vergadering bleek dat ze niet waren geprint in de stukken. Ik vermoedde daarbij kwade opzet, maar dat is lastig te bewijzen. Dan schrijft het protocol voor dat je ze moet voorlezen. Ik stond op en zei iets in de geest van: “Moet ik ze voorlezen? Ze zijn de afgelopen dagen in de stukken rond gegaan en EP-leden zijn toch niet bepaald analfabeet?” De voorzitter antwoordde glimlachend dat ik ze toch maar moest oplezen. Waarna ze gelukkig brede steun kregen.

Maar bereikt u resultaten?

Toch wel. Al gaat dat bij de EU vaak op een merkwaardige manier. Zo zijn bepaalde ambtenaren die zich met Roma-projecten in Bulgarije bezighouden, na kritiek of werk van mij op andere posten beland. Ik vind dat Brussel daarmee indirect mijn gelijk erkent. Het probleem is dat de organisatie dat, gezien haar mores, zelden openlijk toe zal geven. Bovendien kennen veel Bulgaarse politici en ambtenaren mij zo langzamerhand wel. Al was het alleen om de aanvallen in de partijkrant van Ataka. Het is jammer dat die alleen in het Bulgaars uitkomt. Als mijn collega’s dat onder ogen zou komen, stond Brussel meteen op zijn achterste benen.

Hoe goed kennen uw collega’s Bulgarije?

Je moet dat niet overschatten. Er is een parlementaire commissie voor Bulgarije met 24 volwaardige en 17 plaatsvervangende leden. Dan is er eentje voor de Westelijke Balkan, met 15 volwaardige leden. De meesten van hen hebben diverse andere functies. Dat mijn collega’s andere prioriteiten leggen, begrijp ik wel. Ik kan niet van iedereen een tomeloze inzet voor Roma verwachten. Bovendien betaal je als actief EP-lid een hoge prijs in die zin dat je sociale leven beperkt is.

De laatste tijd is ‘uitbreidingsmoeheid’ een actueel thema. Eurocommissaris Kroes zei eind december voor de IKON-televisie tegen Paul Rosenm ller dat na de toelating van Bulgarije en Roemenië de EU voorlopig groot genoeg is. Hoe kijkt u daar tegenaan?

Het is wel logisch dat Europa uitbreidingsmoe is, zeker na het duidelijke Franse en Nederlandse “nee” tegen de Europese grondwet, maar het is niet goed. Je moet ook uitkijken om niet met twee maten te meten. Bij de toelating van de huidige nieuwe lidstaten is Brussel niet echt kritisch geweest. Dan kun je nu niet opeens zeggen: we zijn voor Bulgarije, Roemenië en Kroatië heel streng. Maar Brussel laat meer steken vallen. De voorlichting over de EU is in Bulgarije ronduit slecht en onvolledig. Mensen hebben geen idee wat er vanaf 2007 gaat gebeuren. En vergeet ook de rol van Rusland niet. Ik probeer dingen in hun brede verband te zien. Vroeger was Bulgarije compleet op het Oosten gericht, nu veel meer op het Westen. Maar Sofia moet daar voorzichtig mee omgaan. Zo niet, dan speelt ze Siderov in de kaart. En vergeet de macht van de voormalige nomenklatoera en de geheime dienst niet. De voormalige rode baronnen weten elkaar nog altijd te vinden. Bulgarije heeft nooit lijsten gepubliceerd waarop staat wie vroeger in welke

functie zat. Dat zou nu heel goed kunnen, die overzichten zijn in feite een publiek geheim. Het probleem is – dat werd me onlangs nog gezegd door een Hongaarse collega – dat Midden- en Oost Europa nooit écht bevrijd zijn van het communisme. De voormalige rode baronnen hebben vanaf begin jaren negentig de privatisering geleid. En ze hebben in feite nog steeds alle touwtjes in handen. Vergeet bij dit alles de rol van Moskou niet. Poetin is niet blij met de westerse koers op de Balkan. Rusland zal in een eigentijdse vorm toch haar macht daar willen houden.

.

Voetnoten

1 Aanval, ultranationalistische en xenofobe partij die bij de eerste verkiezingen waaraan ze deelnam, in juni 2005, bijna tien procent van de stemmen haalde.

2 NGO = non-gouvernementele organisatie